

Arktika

Arktika je področje, ki obdaja severni zemeljski tečaj. Omejena je z julijsko izotermo 10 °C, ki skoraj popolnoma sovpada z drevesno mejo. Ime izhaja iz grške besede αρκτος, ki pomeni medved. Povezano je z ozvezdjema Velikega in Malega medveda (Veliki in Mali voz), ki ležita blizu zvezde Severnice.

Arktika kot celota nikdar ni bila pod neposredno politično upravo nobene države. Med hladno vojno so ji ZDA in Sovjetska zveza posvečali veliko pozornost, saj je prek nje vodila najkrajša pot med obema državama, po kateri bi lahko izvedli napad. V 50. in 60. letih 20. stoletja so na njej preizkušali podmornice in drugo vojaško opremo.

Zemljepisne značilnosti

Vključuje dele Rusije, Aljaske, Kanade, Grenlandije, Islandije, Laponske in Norveške s Svalbardom. Ta območja ležijo na obalah Severnega ledenega morja oziroma Arktičnega oceana, ki predstavlja večino Arktike. Tudi nekatera druga morja, ki so seveda obenem tudi del Severnega ledenega morja.

Severno ledeno morje je razdeljeno na dve veliki podmorski kotlini, ki ju razmejujejo trije podmorski hrbti. Med njimi je največji Lomonosov hrbet, ki poteka pod severnim tečajem. Kopne dele Arktike predstavljajo skrajna severna področja Evrope, Azije in Severne Amerike ter številni otoki. Z izjemo vzhodne Grenlandije in vzhodnih delov Kanadskega arktičnega arhipelaga so ta območja nizka in uravnana.

Seznam arktičnih otokov

Našteta so samo večja otočja in otoki.

- * Kanadski arktični arhipelag:
  - o Otok Axela Heiberga
  - o Baffinov otok
  - o Banksov otok
  - o Viktorijin otok
  - o Otok Ellesmere
- * Grenlandija – je največji otok na svetu (1683400km)
- * Islandija
- * Svalbard
- * Medvedji otok
- * Ruski arktični otoki:
  - o Novosibirski otoki
  - o Severna zemlja
  - o Nova zemlja
  - o Vranglov otok
  - o Zemlja Franca Jožefa
  - o Otoška skupina Aasvar

Poledenitev

Severno ledeno morje je prekrito z ledenimi ploščami, debelimi nekaj metrov. Njihova debelina se je v zadnjih 50. letih zaradi globalnega segrevanja ozračja za polovico zmanjšala, pozimi pa je obseg poledenitve precej večji kot poleti. Plovbo po Severnem ledenem morju omogočajo ladje posebne konstrukcije - ledolomilci. Led prekriva manj kot tri petine območja Arktike. Edino območje, ki mu lahko pripišemo celinsko poledenitev, je Grenlandija, najdemo pa tudi področja z gorsko poledenitvijo.

Led prekriva štiri petine površja Grenlandije, povprečna debelina ledenega pokrova pa je večja od 2000 m. Osrednji del otoka ima, če ne štejemo debeline ledenega pokrova, marsikje nadmorsko višino, manjšo od nič. Podobno kot na antarktični postaji Vostok, tudi na Grenlandiji izvajajo poskusno vrtanje v led z namenom raziskovanja spreminjanja podnebja v preteklosti.

Podnebje, rastlinstvo in živalstvo

Ločimo dva podnebna tipa - tundrsko in polarno. Zaradi vpliva morja ima v primerjavi z Antarktiko Arktika relativno milo podnebje, a z velikimi razlikami med posameznimi enotami. Poletne temperature nad morjem so okrog 0 °C, kopno pa se segreje tudi do 15 °C. V času zimske polarne noči so temperature v celinskih predelih globoko pod ničlo, v bližini morja pa so višje. Značilni so tudi močni vetrovi, ki so še posebej izraziti zaradi pomanjkanja drevja.

Rastlinstvo se je razvilo le v tundri. V času poletja se zgornja plast tal odtali in omogoča rast močvirnih rastlin: mahov, lišajev in travniškega rastlinstva, tudi nekaterih vrst cvetnic. Uspeva tudi pritlikavo grmičevje.

Najznačilnejši živalski predstavniki so polarna lisica, severni medved, moškatno govedo in mnoge vrste ptic. V morju živijo ribe, tjunji, kiti in drugi morski sesalci. Na Arktiki pingvini ne živijo.

Arktična ljudstva

Na Arktiki živijo ljudstva, ki se zaradi naravnih pogojev, onemogočajočih poljedelstvo, ukvarjajo z živinorejo, lovom in ribolovom. V evropskem delu Arktike živijo Laponci, v azijskem pa različna sibirski ljudstva. Za ti dve skupini je značilna udomačitev severnega jelena. Veliko arktičnih ljudstev se seli med področjema, v katerih vladata tundrsko in zmerno hladno podnebje, zato težko govorimo o popolnoma arktičnih ljudstvih.

Iz altajske družine narodov živi na Arktiki turško ljudstvo Jakutov in tunguški ljudstvi Evenkov in Evenov, iz uralske skupine narodov pa ugrofinsko ljudstvo Laponcev in samojedsko ljudstvo Nencev.

V Severni Ameriki ter na Grenlandiji (in v majhnem delu Rusije) živijo Inuiti oziroma Eskimi. Nekateri pripadnike teh ljudstev zadnji naziv moti, saj so jim ga naredili severnoameriški Indijanci z namenom žaljenja. V njihovem jeziku beseda Eskim pomeni "jedci surovega mesa". Bilo naj bi jih okrog 120.000. Tako kot Čukči (ki živijo večinoma v Rusiji) ter Aleuti in Jupiki spadajo v inuitsko-aleutsko skupino narodov.

V 20. stoletju se je njihovo življenje močno spremenilo. Prihod priseljencev zaradi izkoriščanja naravnih bogastev je prinesel tudi tržno gospodarstvo, moderno opremo (motorne sani so zamenjale pasjo vprego) in nenazadnje alkohol, ki je eden največjih sovražnikov Inuitov.

Na območju seveda živijo še druga ljudstva: Čukči, Aleuti, Japiki in ostali.

Gospodarski pomen

Arktika ima veliko naravnih bogastev, vendar je njihova izraba povezana z izjemnimi stroški. Na severu Aljaske in severozahodu Sibirije ležijo nahajališča nafte in zemeljskega plina, do katerih je bilo potrebno zgraditi naftovode in plinovode. Eksploatacija teh energetskih virov pa je tudi za več kot desetkrat dražja kot npr. v Arabiji. V Rusiji so kljub težkim razmeram na skrajnem severu nastala industrijska mesta, pomembna zaradi rudarjenja. Pomemben je tudi ribolov in lov na morske sesalce, na kopnem pa lov na kožuhovinarje, denimo na sobolja.

Severovzhodni prehod, imenovan tudi Severna morska pot, omogoča hiter ladijski prevoz med Vzhodno Azijo in Evropo. Poteka ob severni obali Sibirije, z ledolomilci pa ga vzdržujejo Rusi. Prvi ga je preplul Norvežan Otto Nordenskjöld leta 1879.

Rudna bogastva

Pod morskim dnem Arktičnega oceana ter na severu Sibirije, Kanade in Aljaske so zaloge premoga, nafte in zemeljskega plina, vendar je njihovo izkoriščanje zaradi visokih stroškov in nevarnost onesnaževanja zaenkrat omejeno na obalna območja.